

Zpráva o přípravě na zavedení Evropského rámce kvalifikací v České republice

Pracovní verze pro diskusi

**Národní ústav odborného vzdělávání
Praha, duben 2009**

Obsah

Úvod.....	3
1 Zaměření na výsledky učení a kompetence.....	4
1.1 Národní soustava povolání a Národní soustava kvalifikací	4
1.2 Pojetí počátečního vzdělávání, kurikulární reforma	5
1.3 Další vzdělávání a uznávání výsledků učení v ČR	5
1.4 EUROPASS - fungování národního centra a jeho výkony.....	6
1.5 Návaznost na evropské prostředí.....	6
2 Zahrnutí relevantních partnerů	8
2.1 Oborové skupiny.....	8
2.2 Sektorové rady	9
2.3 Zapojení sociálních partnerů ve velkých projektech	9
2.4 Zahrnutí sociálních partnerů do struktur vytvářených v souvislosti s přiřazováním kvalifikací EQF	10
3 Zajišťování kvality v oblasti stanovování a stvrzování kvalifikací	11
3.1 Zajišťování kvality při tvorbě Národní soustavy kvalifikací.....	11
3.2 Zajišťování kvality v procesech uznávání výsledků dalšího vzdělávání a učení.....	12
3.3 Zajišťování kvality v procesu přiřazování kvalifikací k EQF	13
3.4 Učení se a inspirace od zahraničních partnerů	14
3.5 Podpora informovanosti.....	15
4 Přílohy.....	16
Příloha 1 Kritéria a postupy pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF	16
Příloha 2 Společné zásady zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání a odborném vzdělávání a přípravě v souvislosti s EQF.....	17

Úvod

Zpráva byla zpracována a připravena jako podklad k diskusi a projednávání, jejichž cílem je zajistit v České republice splnění úkolů, které pro evropské státy vyplývají ze schváleného doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení Evropského rámce kvalifikací (EQF) pro celoživotní učení.

Evropský parlament a Rada Evropské unie ve schváleném dokumentu doporučují členským státům, aby (mimo jiné):

- o do roku 2010 uvedly své národní systémy kvalifikací do vztahu s EQF, především stanovením transparentních odkazů mezi vlastními úrovněmi kvalifikací a úrovněmi EQF, v případě potřeby vytvořením národních rámců kvalifikací v souladu s národními právními předpisy a praxí;
- o přijaly potřebná opatření a do roku 2012 tak zajistily, aby všechna nová kvalifikační osvědčení, diplomy a doklady Europassu vydávané příslušnými orgány obsahovaly jasný odkaz, učiněný prostřednictvím národních systémů kvalifikací, na příslušnou úroveň EQF.¹

Zpráva je úvodním textem z trojice dokumentů, které budou pro zajištění popsaného úkolu v České republice připraveny. V tomto smyslu budou na zprávu volně navazovat dokumenty:

- o Úrovně kvalifikací v České republice - *dokument obsahující vlastní návrh přiřazení kvalifikačního systému v ČR k EQF.*
- o Národní zpráva o přiřazování kvalifikací v České republice - *dokument podrobně zdůvodňující a vysvětlující přiřazování způsobem podporujícím důvěru a respektování výsledku přiřazení v ČR ze strany ostatních evropských států.*

Strukturování zprávy reflektuje základní principy evropského přístupu k přiřazování národních kvalifikací k EQF, podle nichž je zřejmé, že zásadní význam mají tři aspekty:

1. Orientace na výsledky učení a kompetence
2. Zahrnutí všech relevantních partnerů
3. Zajištění kvality v oblasti stanovování a stvrzování kvalifikací

¹ Zpráva na tomto místě volně cituje z úplného textu doporučení, který je k dispozici na internetové adrese: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:CS:PDF>

1 Zaměření na výsledky učení a kompetence

V České republice je zaměření na výsledky učení vyjadřované jako znalosti, dovednosti a kompetence principem, který se uplatňuje při stanovování kvalifikačních požadavků povolání, při popisu kvalifikací, při vytváření vzdělávacích programů i v procesu uznávání výsledků vzdělávání a učení.

Vývoj pojetí v oblasti kvalifikací, vzdělávání a učení zastřešuje vládní dokument Strategie celoživotního učení ČR². Jedním ze sedmi hlavních strategických směrů, které tento dokument uvádí v souvislosti s kompetencemi je „funkční gramotnost“. V dokumentu je formulován cíl: *Rozvíjet funkční gramotnost a další klíčové kompetence včetně schopnosti učit se v průběhu celého života.*

1.1 Národní soustava povolání a Národní soustava kvalifikací

Základnou přístupu dotýkajícího se všech součástí řetězce: povolání - kvalifikace - učení a programy vzdělávání - zkoušky, uznávání a certifikace je tzv. **kompetenční model**, který je aplikován při vývoji Národní soustavy kvalifikací i ve vznikající Národní soustavě povolání.

Model zásadně pracuje s kategoriemi **znalosti, dovednosti a kompetence** v jejich běžných významech, který je ovšem podle potřeb vytvářeného systému přizpůsobován a modifikován.

Každá kompetence má v modelu svou činnostní a předmětnou (znalostní) složku. Proto jsou kompetence kategorizovány jak podle charakteru činnosti, tak podle odbornosti. Znamená to, že kompetence v sobě zahrnuje současně dimenzi „předmětu“ práce, tedy odbornou disciplinu, ale i dimenzi činnosti. Z tohoto hlediska jsou kompetence kódovány a zařazovány do klasifikace.

„Činnostní“ dimenze je považována za primární, a proto klasifikace kompetencí vychází z dvouúrovňového číselníku druhů pracovních činností, který byl zpracován na základě dlouhodobého zkoumání a zobecňování pracovních činností. Na ně navazují kategorie „předmětné“ tedy „znalostní“, jež zohledňují jednotlivé odbornosti. K tomuto účelu slouží pomocná klasifikace odborných disciplin. Průnikem obou dimenzí tak vzniká soustava určitých jasně definovaných „zásuvek“, do nichž jsou kompetence zařazovány a dále se odlišují číselným označením.

Tento přístup umožňuje, že osvědčení o každé dílčí kvalifikaci v Národní soustavě kvalifikací obsahuje informaci o tom, jakými kompetencemi jeho držitel disponuje. Pokud bude usilovat o jiné kvalifikace, v jejichž standardech je některá z těchto kompetencí již obsažena, mělo by to znamenat (zřejmě po určité legislativní úpravě), že mu bude již uznána.

Skutečnost, že každá kompetence je jednoznačně klasifikačně zařazená také přispěje k tomu, že zájemce o další profesní rozvoj bude moci snadněji identifikovat své již osvojené kompetence i kompetence s nimi obsahově příbuzné směřující k určitým dílčím kvalifikacím a lépe odhadovat své kariérové možnosti i potřebu a náročnost dalšího vzdělávání nebo učení.

² *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008. 89 s. ISBN 978-80-254-2218-2..

1.2 Pojetí počátečního vzdělávání, kurikulární reforma

Celková koncepce počátečního odborného vzdělávání a přípravy v České republice je založena na komplexních vzdělávacích programech. Díky jejich pojetí si vzdělávání osvojují klíčové kompetence a rozvíjejí všeobecné i odborné vzdělání. Dosavadní vývoj a pokrok v politice završilo schválení školského zákona³. Zákon právně zakotvuje kurikulární reformu v počátečním odborném vzdělávání na středoškolské úrovni. S ní je spojena orientace na výsledky vzdělávání a kompetence, což systémově podporuje vzájemné doplňování a rovnocennost všech výsledků učení, bez ohledu na to, jak byly získány. Díky tomu je s kurikulární reformou spojen také tlak na školy, aby při tvorbě a zejména při praktickém naplňování svých vzdělávacích programů zajistily dosažení všech stanovených, často činnostně pojatých cílů a předpokládaných výsledků učení.

Celostátně platná část kurikula - **rámcové vzdělávací programy** jsou vytvářeny na základě informací o úplných kvalifikacích. Koncipování kvalifikačních standardů úplných kvalifikací i koncipování rámcových vzdělávacích programů se (mimo jiné) zaměřuje na nalezení rovnováhy mezi těmito dvěma požadavky:

- **Vzdělavatelnost** – v podmínkách vzdělávací instituce (školy) by mělo být reálné osvojení kompetencí daných kvalifikačním standardem.
- **Uplatnitelnost** – držitel úplné kvalifikace musí být plně zaměstnatelný v určitém povolání, tzn. obsah kompetencí odpovídá požadavkům trhu práce, *samozejmě s tím, že pro různé náročné a speciální činnosti se musí nositel certifikátu úplné kvalifikace dále učit, získávat zkušenosti a rozvíjet své profesní kompetence.*

1.3 Další vzdělávání a uznávání výsledků učení v ČR

Další vzdělávání je pro účely tohoto textu chápáno jako *neformální odborné vzdělávání dospělých po prvním vstupu na trh práce* (nezahrnuje tedy formální vzdělávání dospělých ve školském systému).

Pro další vzdělávání má klíčový význam zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání⁴. Je pojat tak, aby motivoval dospělou populaci v České republice k dalšímu vzdělávání, rozšířil možnosti jednotlivců získat novou kvalifikaci a zlepšit uplatnitelnost na trhu práce a zlepšil reakci vzdělávacího systému na potřeby trhu práce.

Hlavním nástrojem umožňujícím praktické využívání nových možností daných zákonem je Národní soustava kvalifikací. Základním koncepčním východiskem pro tvorbu vzdělávacích programů tak mohou být - s ohledem na kvalifikační funkci vzdělávání - kvalifikace a s nimi spojené kvalifikační požadavky.

Zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání pracuje zejména s **kvalifikacemi dílčími**, které mohou být dobrým východiskem pro tvorbu programů v dalším vzdělávání. Zásadně přitom platí, že vše, co bylo v oblasti koncipování programů dalšího vzdělávání možné dosud bude možné i nadále. NSK by ovšem měla přinést něco navíc. Poskytovatel dalšího vzdělávání, který bude vycházet z požadavků stanovených v NSK a přizpůsobí jim vznikající programy (vzdělávací moduly), bude nutně určitým způsobem omezen. Přidanou hodnotou bude, že kvalifikace, jež

³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

⁴ Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

zájemci v takto pojatém programu získají, budou osvědčeny způsobem zaručujícím široké uznávání zaměstnavateli (jejich zástupci příslušné standardy formulovali). Prostřednictvím EQF je pak možné reálně uvažovat i o nejširším možném uznávání po Evropě.

Uznávání výsledků předchozího učení je proces, který identifikuje, dokumentuje, hodnotí a uznává kompetence (znalosti a dovednosti) jednotlivce získané v průběhu jeho života v nejrůznějších prostředích. Může plnit formativní i sumativní funkci.

Z hlediska uznávání jsou jedním z faktorů, které ovlivňují kvalitu a validitu celého procesu standardy. Navíc hodnoticí standard zahrnuje metody hodnocení a měl by tedy přejímat výsledky *Metod uznávání*. Kvalifikace by měla využívat jednak nových přístupů navržených činnostmi (*Metody uznávání*), jednak by měla využívat zpětnovazebných informací ze všech činností (*Uznávání*). V této oblasti je možné se zaměřit i na podporu využívání standardů při přijímání do (neformálního) vzdělávání či jeho zkracování.

1.4 EUROPASS - fungování národního centra a jeho výkony

Europass vznikl jako nástroj zlepšující transparentnost odborných kvalifikací, kompetencí, výsledků studia a pracovních zkušeností. Jednotný rámec, který v sobě integruje různé nástroje pro jejich srozumitelnost, navrhla a přijala Evropská komise v lednu 2004⁵. Rozhodnutí o využívání Europassu nabylo účinnosti 1. ledna 2005 a je závazné pro všechny členské státy Evropské unie⁶.

Projekt začlenil do Europassu pět v EU již existujících dokumentů, které čitelně a srozumitelně popisují kvalifikace, pracovní zkušenosti, kompetence a výsledky učení z hlediska celoživotního vzdělávání. Zavedení tohoto jednotného portfolia dokumentů usnadňuje uplatňování pracovníků na evropském trhu práce a budoucích studentů v evropském vzdělávacím prostoru. Využívají jej nejen uchazeči o zaměstnání a studenti, ale i zaměstnavatelé, sociální partneři, personální agentury, úřady práce a v neposlední řadě i kariéroví poradci na národní i evropské úrovni. Europass poskytuje důležité informace také vzdělávacím institucím při přijímání zahraničních studentů a orgánům uznávajícím odborné kvalifikace v celém evropském prostoru.

Všech pět dokumentů Europassu (*Europass-životopis*, *Europass-jazykový pas*, *Europass-mobilita*, *Europass-dodatek k osvědčení* a *Europass-dodatek k diplomu*) popisuje především výsledky učení, jichž držitel dosáhl nejen během celoživotního vzdělávacího procesu, ale také v rámci neformálního a informálního učení. Podrobně je popisují, jakož i kompetence, které v rámci těchto procesů držitel získal, a proto usnadňují mobilitu občanů Evropské unie i jejich rychlejší pracovní nebo studijní zařazení v zahraničí, kdy mohou s výhodou využít práva volného pohybu osob a služeb mezi členskými státy Společenství.

V České republice je nástroj Europass plně zaveden od roku 2005.

1.5 Návaznost na evropské prostředí

Návaznost na evropské systémy související s kvalifikacemi je v České republice velmi dobrá. České systémy ale v žádném případě nejsou evropskému vývoji násilně přizpůsobovány. Jejich vývoj, který je samozřejmě do značné míry ovlivňován

⁵ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 2241/2004/ES ze dne 15. prosince 2004 o jednotném rámci Společenství pro průhlednost v oblasti kvalifikací a schopností (Europass), Úřední věstník L 390, 31. 12. 2004

⁶ Do této aktivity se mohou zapojit také země ESVO/EHP (Norsko, Lichtenštejnsko, Island), přistupující a kandidátské země (Rumunsko, Bulharsko, Turecko).

pečlivým sledováním dění v Evropě, tento vývoj evropský potvrzuje a je s ním v souladu.

Klíčovým nástrojem „národního charakteru“ je v ČR **Národní soustava kvalifikací (NSK)**. Její vytvoření a využívání má legislativní oporu v platném zákoně a její částečné naplnění umožnila realizace systémového projektu MŠMT. Na základě strategického dokumentu schváleného vládou je NSK plně inkorporována do celoživotního učení v ČR.

Klíčovým nástrojem „evropského charakteru“ je **Evropský rámec kvalifikací (EQF)**. Byl navržen a široce diskutován všemi evropskými státy jako nástroj pro zvýšení transparentnosti a dostupnosti kvalifikací. Má významným způsobem podpořit mobilitu pracujících i učících se na evropském trhu práce a je konstruován tak, aby umožnil (prostřednictvím osmi kvalifikačních úrovní popsaných pomocí výsledků učení formulovaných jako znalosti, dovednosti a kompetence) nezávislé porovnávání kvalifikací jakékoli dvojice států.

Národní soustava kvalifikací se v ČR vytváří od dubna 2005, první návrh Evropského rámce kvalifikací byl diskutován v květnu 2005. I toto časování umožnilo, aby dobrá vazba obou klíčových nástrojů byla jednou z priorit tvůrců NSK.

Neméně významný je i trvalý podíl na práci všech odborných skupin vytvářených Evropskou komisí k podpoře implementace EQF. Jedním z aktuálních výsledků *Poradní skupiny pro EQF (EQF AG)* je návrh přiřazování národních úrovní kvalifikací EQF, který je připojen v příloze (*Příloha 1*).

2 Zahrnutí relevantních partnerů

Relevantní partneři - zejména zástupci zaměstnavatelů - jsou v České republice zapojeni do všech procesů počínaje stanovováním kvalifikačních požadavků povolání a popisem kvalifikací, přes vytváření a realizaci vzdělávacích programů až po proces uznávání výsledků vzdělávání a učení.

V souvislosti s tím jsou mapovány činnosti, jež souvisejí s rozvojem a udržováním spolupráce se sociálními partnery i vlastní organizace činnosti směřující k rozvoji a udržování této spolupráce. Jde jak o spolupráci stálou a institucionalizovanou, tak o aktivity vyvolané potřebou spolupráce pro zajištění kvality splnění úkolů v důležitých projektech.

2.1 Oborové skupiny

Oborové skupiny existují a pracují na základě statutu schváleného MŠMT již více než deset let. Vznikly díky potřebě podpořit na národní či celostátní úrovni tvorbu takových vzdělávacích programů, jejichž cíle a obsah jsou v souladu s **požadavky trhu práce**.

Od uvedeného základního cíle se odvozovaly tři hlavní typy úkolů:

- a) sledování vývojových trendů v jednotlivých odvětvích,
- b) tvorba nástrojů formulujících aktuální (kvalitativní) kvalifikační požadavky,
- c) promítání kvalifikačních požadavků do vzdělávacích programů.

V současném vývojovém stadiu jsou oborové skupiny vícerozměrným partnerstvím:

- Národní či celostátní úroveň reprezentuje **koncepční skupina** a na ni navazující **odborné skupiny**.
Koncepční skupinu tvoří zástupci sociálních partnerů důležitých na celostátní úrovni (organizace zaměstnavatelů, odbory, ministerstva, asociace) a zástupci školských orgánů v krajích. Všichni zástupci byli jmenováni náměstkem ministra školství, mládeže a tělovýchovy na základě nominace organizací, které zastupují.
Odborné skupiny jsou tematicky zaměřeny. Pracují v nich členové koncepční skupiny a významní odborníci na příslušnou problematiku.
Dvě z odborných skupin se z rozhodnutí MŠMT transformovaly – vznikla tak Národní síť pro sledování kvality odborného vzdělávání v České republice a Poradní skupina, která je součástí Koordinačního centra EQF.
- Sektorovou rovinu reprezentují vlastní **oborové skupiny**.
Oborových skupin je 25 a svým zaměřením pokrývají celé spektrum možného uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání. Jejich největším aktuálním úkolem je podpora tvorby rámcových vzdělávacích programů.
- Lokální a regionální úroveň zajišťují tzv. **pracovní skupiny**.
Pružné doplňování struktur umožňuje v případě potřeby a z iniciativy jednotlivých členů oborových skupin „dosáhnout“ až na úroveň místních firem.

2.2 Sektorové rady

Sektorové rady jsou novým typem partnerství na celostátní úrovni, který vstupuje zejména do vymezování povolání a kvalifikací.

Koncept sektorových rad volně vychází z úspěšného britského projektu „Sector Skills Councils“. V českých podmínkách se začal rozvíjet v systémovém projektu MŠMT NSK, kde byla zpracována první verze metodiky vytváření sektorových rad. Díky projektu NSK také skutečně první sektorové rady vznikly, koncept dostal konkrétní obrysy a jeho využívání přineslo první výsledky.

Na základní koncept navázalo pokračování v rámci veřejné zakázky Národní soustava povolání směřující k dosažení nové, **kvalitativně vyšší úrovně činnosti**.

Důvodem pro vytváření sektorových rad v nových podmínkách je snaha o získávání ucelených a objektivních informací potřebných pro vytvoření využitelného, srozumitelného a logického přehledu povolání existujících na trhu práce. Výsledky činnosti sektorových rad jsou důležité pro všechny uživatele, jimiž mohou být:

- občané, kteří potřebují srozumitelné informace o možnostech svého dalšího rozvoje a uplatnění na trhu práce,
- zaměstnavatelé, kteří (většinou) nemají dostatek vlastních kapacit pro analyzování a formulování kvalifikačních požadavků,
- vzdělavatelé, kteří potřebují jasné zadání či objednávku, aby mohli navrhnout vzdělávací cesty vedoucí k jejich naplnění.

Činnost sektorových rad se aktuálně koncentruje zejména na úkoly související s vytvářením Národní soustavy povolání a Národní soustavy kvalifikací. Již v rámci veřejné zakázky NSP se od počátku přizpůsobila budoucím očekávaným hlavním rolím, např. monitorování trhu práce v daném odvětví z hlediska zjišťování nových provozních trendů a jejich dopadu na rozvoj pracovní síly.

Na konci roku 2008 existovalo 20 plně konstituovaných a plně funkčních sektorových rad, které svými aktivitami zajišťovaly téměř 50% potřeb pokrytí trhu práce (popis kvalifikačních požadavků povolání). Ke stejnému datu byly vytvořeny podmínky pro další rozvoj konceptu, který by v několika následujících letech mohl zajistit až sto procentní pokrytí existujících potřeb.

2.3 Zapojení sociálních partnerů ve velkých projektech

V rámci velkých systémových či národních projektů směřujících k vytváření celostátně i regionálně důležitých výstupů, pro které je nezbytná spolupráce se sociálními partnery, je do řešení automaticky zařazována odpovídající rozvojová aktivita. Tento přístup se uplatnil při řešení klíčových témat z oblasti vzdělávání a kvalifikací, jimiž jsou zejména:

- *Tvorba národního kurikula odborného vzdělávání – národní úroveň (přímé zapojení oborových skupin - viz 2.1)*
- *Vymezování a popis kvalifikací pro NSK – národní úroveň (přímé zapojení sektorových rad - viz 2.2)*
- *Ověřování výsledků vzdělávání žáků ve vzdělávacích programech počátečního vzdělávání – národní úroveň*
- *Uznávání výsledků učení ve vazbě na NSK a zákon – národní/regionální úroveň*
- *Podpora tvorby a implementace školních vzdělávacích programů – regionální/lokální úroveň*

- Podpora tvorby a implementace vzdělávacích programů dalšího vzdělávání – regionální/lokální úroveň
- Podpora ověřování výsledků vzdělávání žáků ve vzdělávacích programech dalšího vzdělávání – regionální/lokální úroveň

Kromě uvedených hlavních oblastí jsou sociální partneři cíleně zapojováni do řešení úkolů v mezinárodních projektech, do nichž se zapojuje NÚOV - např. do projektu v programu Leonardo da Vinci.

Sociální partneři se zapojují i do monitorování a hodnocení kvality procesů tvorby výstupů NÚOV i kvality vlastních konkrétních výstupů.

2.4 Zahrnutí sociálních partnerů do struktur vytvářených v souvislosti s přiřazováním kvalifikací EQF

V procesu přiřazování kvalifikací v České republice k EQF bude mít klíčovou úlohu národní koordinační středisko - Koordinační centrum EQF. Bylo zřízeno na základě návrhu schváleného poradou vedení MŠMT. Centrum je od počátku roku 2009 plně funkční a má tyto složky:

1. Pracovní skupina NÚOV
2. Poradní skupina
3. Pracovní skupina Národní rady pro kvalifikace

Pracovní skupinu NÚOV tvoří vybraní pracovníci ústavu.

Prostor pro zahrnutí sociálních partnerů poskytuje hlavně personální složení **Poradní skupiny**, jejíž cílové zaměření práce spočívá v konzultační, metodické, a hodnotící činnosti soustřeďující se na důležité pracovní výstupy Koordinačního centra EQF.

Poradní skupina obsahuje zástupce těchto institucí:

- Centrum pro studium vysokého školství
- Českomoravská konfederace odborových svazů
- Hospodářská komora České republiky
- Krajský úřad Ústeckého kraje
- Masarykova univerzita
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- Národní ústav odborného vzdělávání
- Svaz obchodu a cestovního ruchu
- Svaz průmyslu a dopravy České republiky

Třetí skupina, která by měla završit postupné naplnění požadavku v materiálu schváleném Evropským parlamentem a Radou byla z rozhodnutí MŠMT zřízena jako **pracovní skupina Národní rady pro kvalifikace**. Její reprezentativnost je dána přímým napojením na Národní radu kvalifikací.

3 Zajišťování kvality v oblasti stanovování a stvrzování kvalifikací

Zajišťování kvality v oblasti stanovování a stvrzování kvalifikací je zakomponováno do procesuálního rámce. V tomto ohledu je výhodou, že Národní soustava kvalifikací má legislativní oporu ve schváleném zákoně o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který (mimo jiné) stanovuje i základní kompetence, práva a povinnosti všech hlavních aktérů. Proces má i „evropský rozměr“, jenž je dán požadavky v příloze III doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení Evropského rámce kvalifikací (EQF) pro celoživotní učení. Text dokumentu je připojen v příloze (*Příloha 2*).

Základním strategickým přístupem k zajišťování kvality je „peer to peer“ strategie. Význam má její využívání zejména na národní úrovni, kdy jsou do řešení konkrétních úkolů prakticky vždy zapojovány struktury více spojené se světem práce, ale i struktury více spojené se světem vzdělávání. Obě pak spolupracují, ovlivňují se a navzájem se od sebe učí. Jejich pracovnímu nasazení ovšem vždy předchází vzdělávání cílené na bezpečné zvládnutí předem stanovených a dohodnutých metodik a pracovních postupů, které do procesů řízení kvality vnášejí (zejména při zpětné kontrole dosahovaných výsledků) i prvky supervize, dané např. zákonem o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, z něhož vyplývá klíčové postavení MŠMT. Vzájemné učení se a ovlivňování na národní úrovni je doplňováno využíváním impulsů z mezinárodního prostředí. Ty jsou získávány aktivním zapojováním do mezinárodních projektů přinášejících možnost pracovních kontaktů s odborníky v jiných státech, kteří řeší obdobné nebo stejné úkoly.

3.1 Zajišťování kvality při tvorbě Národní soustavy kvalifikací

Východiskem pro zajišťování kvality procesů souvisejících s vytvářením a využíváním Národní soustavy kvalifikací je zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který kromě jiného stanovuje i základní kompetence, práva a povinnosti všech hlavních aktérů:

1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

- Koordinuje činnost ústředních správních úřadů (ministerstev) vykonávanou podle zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání.
- Schvaluje, mění, zvyšuje a vydává seznam úplných a dílčích kvalifikací (tzn. schvaluje obsah a podobu Národní soustavy kvalifikací) včetně obsahu kvalifikačních a hodnoticích standardů.
- Finančně zabezpečuje činnost Národní rady pro kvalifikace.

2. Další ministerstva – autorizující orgány

- Udělují autorizaci fyzickým a právnickým osobám na základě posouzení splnění požadavků stanovených zákonem.
- Prodlužují a odnímají udělené autorizace.
- Kontrolují dodržování podmínek hodnocení.
- Evidují údaje stanovené zákonem a podstupují je pro centrální evidenci Národnímu ústavu odborného vzdělávání.
- Podílejí se na přípravě kvalifikačních a hodnoticích standardů a jejich změn.

3. Fyzické a právnické osoby – **autorizované osoby** (tzn. školy, profesní sdružení, firmy, podniky, poskytovatelé dalšího vzdělávání – ať už veřejné vzdělávací instituce nebo soukromí výděleční poskytovatelé vzdělání atd.)
 - Provádějí hodnocení výsledků dalšího vzdělávání (tzn. hodnocení neformálního vzdělávání a informálního učení) na základě udělené autorizace.
4. **Národní ústav odborného vzdělávání**
 - Vede a zveřejňuje Národní soustavu kvalifikací.
 - Ve spolupráci s Národní radou pro kvalifikace, Ministerstvem práce a sociálních věcí a dalšími zákonem určenými aktéry připravuje návrhy kvalifikačních a hodnoticích standardů a předkládá je ministerstvu školství ke schválení.
 - Zveřejňuje kvalifikační a hodnoticí standardy zařazením do Národní soustavy kvalifikací.
5. Komory zaměstnavatelů, profesní komory, zájmová a profesní sdružení, odborné společnosti, sdružení právnických osob vykonávajících činnost škol zapsaných do rejstříku škol a školských zařízení a reprezentací vysokých škol
 - Spolupracují na přípravě kvalifikačních a hodnoticích standardů.
6. **Národní rada pro kvalifikace**
 - Pracuje jako poradní orgán Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro oblast kvalifikací.
 - Projednává záležitosti týkající se přípravy Národní soustavy kvalifikací a jejího uplatnění v praxi.
 - Posuzuje další záležitosti týkající se kvalifikací nebo dalšího vzdělávání, které jí předloží MŠMT, a vydává k nim stanovisko.

Celkový rámec popsaný zákonem doplňují detailně rozpracovaná pravidla, která určují, jak se řídicí pracovníci i jednotliví odborníci zajišťující konkrétní úkoly týkající se rozvoje a naplňování NSK připravují a vzdělávají na základě vytvářených a aktualizovaných metodik a učebních textů. Rámec požadavků na výsledky této přípravy stanovuje kvalifikační standard dílčí kvalifikace **zastupování NÚOV v sektorové radě**, jenž zajišťuje plnění úkolů pro NSK. Byl stanoven podle principů NSK a navazuje na něj obvyklým způsobem rozpracovaný hodnoticí standard. Oba tyto standardy sice zatím nejsou součástí NSK, ale jsou využívány pro hodnocení reálných kompetencí pracovníků NÚOV.

Podobně by bylo možné popsat i vzdělávání a hodnocení pracovníků, kteří řídí práci sektorových rad (tajemník sektorové rady).

3.2 Zajišťování kvality v procesech uznávání výsledků dalšího vzdělávání a učení

Pro oblast uznávání výsledků učení je základní rámec zajišťování kvality odvozen od zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Platí tedy pro něj stejný popis jako je uveden v podkapitole 3.1.

V oblasti uznávání výsledků učení má důležitou roli Národní ústav odborného vzdělávání. K určitému prolínání dochází s tzv. bilanční diagnostikou, kterou provádějí úřady práce v gesci MPSV.

Repertoár metod užívaných pro uznávání v ČR je zatím velmi chudý a v podstatě obsahuje pouze školské přístupy. Je třeba jej rozšířit o další možnosti a ty postupně ověřovat, vyhodnocovat a navrhovat k implementaci. Klíčový význam má postupné prosazování *Společných evropských principů* stejně jako opatření na posílení kvality a srovnatelnosti procesu.

Kvalita procesu, a tedy i hodnověrnost výsledků je mimo jiné závislá na kvalitě práce průvodců a hodnotitelů. Dlouhodobým cílem je zajistit, aby příprava hodnotitelů probíhala podle předem stanoveného standardu a aby kurzy na vzdělávání hodnotitelů byly akreditovány.

Kvalitní práce průvodce významně podporuje kvalitu a efektivitu procesu uznávání. Zejména za předpokladu, že bude zavedena metoda portfolia, kterou využívá většina států EU, je průvodce nezbytnou součástí uznávání. Pokud bude jeho práce soustředěna na uznávání se sumativní funkcí, nebude zdvojením bilanční diagnostiky.

3.3 Zajišťování kvality v procesu přiřazování kvalifikací k EQF

Pro zajištění kvality v procesu přiřazování kvalifikací v České republice k Evropskému rámci kvalifikací je vytvořena struktura národního koordinačního střediska - Koordinačního centra EQF. Návrh na vytvoření centra, stejně tak jako návrh jeho personálního zabezpečení byl schválen Národní radou pro kvalifikace a vedením Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které má v oblasti kvalifikací zákonem stanovené celostátní kompetence.

Pracovníci participující na činnosti Koordinačního centra EQF jsou osvědčenými odborníky, kteří zajišťují personální propojení na významné instituce a organizace v České republice (ministerstva, komory, svazy zaměstnavatelů, odbory, středoškolské a vysokoškolské asociace,...). Zajišťují i propojení s evropskými strukturami významnými v oblasti odborného vzdělávání a kvalifikací. Jedná se například o Poradní skupinu pro EQF, Bologna follow-up Group, Poradní výbor pro odbornou přípravu, Odbornou pracovní skupinu pro ECVET nebo Odbornou skupinu (cluster) pro uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení.

Někteří z těchto pracovníků jsou zapojeni do řešení mezinárodních projektů zaměřených na problematiku přiřazování kvalifikací k EQF - blíže viz podkapitola 3.5.

Tvorbu Národní soustavy kvalifikací i přípravu na přiřazování kvalifikací EQF sleduje od roku 2008 Národní síť pro podporu zajišťování kvality odborného vzdělávání v ČR (vytvořená v roce 2007 jako součást evropské sítě ENQA-VET). Národní síť dosud pracovala s materiálem *Vliv nových nástrojů na kvalitu odborného vzdělávání* v České republice, který se zaměřil na tato témata:

- Kvalifikační rámce a jejich systémové vazby (EQF, NSK, NSP)
- Vliv NSK na počáteční odborné vzdělávání
- NSK a učení – zejména další (odborné) vzdělávání
- Ovlivnění odborného vzdělávání evaluačními standardy
- Vliv informací o odborném vzdělávání a poradenství
- (Připravovaný) Evropský systém kreditů pro odborné vzdělávání (ECVET) a vytváření prostředí vzájemné (mezinárodní) důvěry.

V roce 2009 se bude Národní síť zabývat také připraveným materiálem *Úrovně kvalifikací v České republice* a národní zprávou o přiřazování kvalifikací EQF.

3.4 Učení se a inspirace od zahraničních partnerů

Evropská komise od pilotních projektů, které mají ověřovat použitelnost a funkčnost Evropského rámce kvalifikací, hodně očekává. Důležitost pilotního ověření je zmiňována i v příloze ke sdělení poradní skupiny EQF o kritériích a postupech pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF ze 6. listopadu 2008.

Problematice přiřazování se věnuje v současnosti řada různě zaměřených projektů LLP LdV. Ve dvou z nich se NÚOV účastní jako jeden z partnerů.

Dvouletý projekt **SECCOMPAT**, který začal v r. 2008, zkoumá možnost použití EQF při srovnávání kvalifikací v sektorech stavebnictví a pohostinství. Účastní se ho pět partnerů (Litva, Rakousko, Francie, Irsko a Česká republika). V průběhu prvního roku projektu se důkladně srovnávaly systémy kvalifikací v obou sektorech v partnerských zemích, tj. metodické pozadí a podmínky pro srovnávání a kompatibilitu kvalifikací, rozdíly ve strukturách povolání i kvalifikací a jejich vliv na srovnatelnost kvalifikací mezi zeměmi, do jaké míry národní rámce kvalifikací partnerských zemí mohou být srovnatelné s EQF a co z toho vyplývá pro srovnávání sektorových kvalifikací. K analýzám a výzkumu byly použity dokumenty týkající se rozvoje národních rámců kvalifikací a dále různé registry a databáze kvalifikací.

Z dosavadního výzkumu vyplývají následující předběžné závěry:

1. Pro přímé srovnávání sektorových kvalifikací mezi zeměmi je potřeba jasný a zevrubný referenční nástroj. Velké rozdíly na úrovni koncepční, sektorové i obsahové způsobují při přímém srovnávání kvalifikací značné obtíže.
2. EQF je pro srovnávání sektorových kvalifikací mezi zeměmi možné efektivně použít pouze v kombinaci s národními rámci kvalifikací.
3. Pro srovnatelnost kvalifikací je důležitým faktorem jednotný přístup v tvorbě kvalifikací, tj. pokud se kvalifikace mají srovnávat, musí být založeny na výsledcích učení.

Nejdůležitějším výstupem projektu bude vytvoření pravidel pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF. Tato pravidla (pokyny) budou vycházet ze získaných zkušeností a měly by se stát pomůckou všem státům při procesu přiřazování.

Projekt **EQF-Ref** byl schválen pro období 2009 - 2010. Jeho hlavním cílem je umožnit komunikaci a výměnu zkušeností mezi partnerskými zeměmi, jimiž jsou Rakousko, Bulharsko, Česká republika, Finsko, Německo a Nizozemsko, v oblasti přiřazování úrovní kvalifikací k EQF a identifikovat tak příklady „dobré praxe“ i jejich postupy. Za tímto účelem partnerské země vytvoří národní studii popisující dosažené i plánované kroky v přiřazování k EQF. Národní zprávy budou též obsahovat výsledky dotazníku ke *kritériím a postupům pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF*, který je již navržen a který bude anonymně předložen cca pěti odborníkům v oblasti NQF/EQF z různých zainteresovaných stran v každé zemi. Národní zprávy budou analyzovány, srovnávány a vyhodnoceny v souhrnné evaluační zprávě. Na základě zkušeností a příkladů bude navržena struktura pro *národní zprávu o přiřazování*, jejíž vytvoření je jedním z referenčních kritérií poradní skupiny EQF a je platné pro všechny země. V plánu projektu jsou také diskusní setkání na národní i mezinárodní úrovni.

3.5 Podpora informovanosti

V zájmu posilování celkového povědomí potřebného pro vytváření prostředí vzájemné důvěry byla v roce 2008 v systémovém projektu MŠMT *Partnerství a kvalita* připravena řada materiálů určených pro zajištění informování - jak v domácím, českém, tak v mezinárodním prostředí. Na tomto místě jsou zmíněny dva texty dostupné v češtině i v angličtině:

- **Zapojování sociálních partnerů do odborného vzdělávání v České republice** (obsahové zaměření: organizace dialogu se sociálními partnery, oborové skupiny, sektorové rady, mezinárodní aktivity,...).
- **Tvorba národního rámce kvalifikací v České republice** (obsahové zaměření: kontext a předpoklady vytvoření Národní soustavy kvalifikací (NSK), její legislativní zakotvení, pojetí a charakteristika, projekty zaměřené na tvorbu NSK, zapojení relevantních partnerů,...)

Odborným vzděláváním a kvalifikacemi se zabývají internetové stránky www.nuov.cz pod odrážkou *Vzdělávání v ČR*. K dispozici jsou zde informace o aktivitách oddělení pro sociální partnerství a kvalifikace, a to v rozdělení do dvou oddílů – *Oborové skupiny a Kvalifikace a kredity*.

Popis systémového projektu MŠMT Národní soustava kvalifikací a jeho výstupy je možné nalézt na internetových stránkách www.nsk.nuov.cz.

Jedním z výstupů realizovaného projektu je i informační systém dostupný na adrese: www.narodni-kvalifikace.cz. Tato adresa je nejdůležitější v komunikaci s uchazeči o dílčí i úplné kvalifikace. Na stránkách je aktualizován a doplňován seznam dílčích kvalifikací s jejich kvalifikačními a hodnotícími standardy, které zakládají možnost vykonat zkoušku a získat celostátně platný certifikát. Jsou zde průběžně doplňovány také informace o autorizovaných osobách s kontaktními údaji, na něž se mohou uchazeči přímo obracet s dotazy o zkouškách, případně se k nim na zkoušky hlásit.

Na stránkách také od jejich vzniku funguje poradenská linka (helpline), na kterou se mohou zájemci obrátit s dotazy. Informace je možné získat jak pomocí dotazovacího formuláře, tak přímo telefonickým nebo elektronickým kontaktem na odpovědnou osobu. Služeb této linky využilo dosud téměř 600 tazatelů.

4 Přílohy

Příloha 1

Kritéria a postupy pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF

Kritéria a postupy pro přiřazování národních úrovní kvalifikací k EQF

1. Povinnosti a/nebo pravomoci všech příslušných národních orgánů zapojených do procesu přiřazování, včetně národního koordinačního centra, jsou jasně určeny a zveřejněny kompetentními úřady.
2. Existuje jasné a prokazatelné spojení mezi úrovněmi kvalifikací v národním rámci nebo systému kvalifikací a deskriptory úrovní Evropského rámce kvalifikací.
3. Národní rámec nebo systém kvalifikací a jeho kvalifikace jsou založeny na principu a cíli výsledků učení a jsou spojeny s opatřeními pro validaci výsledků neformálního a informálního učení a tam, kde existují kreditní systémy, také s nimi.
4. Postupy pro začleňování kvalifikací do národního rámce kvalifikací nebo pro popisování místa kvalifikací v národním systému kvalifikací jsou transparentní.
5. Národní systém(y) zajišťování kvality pro vzdělávání a profesní přípravu odkazuje (odkazují) na národní rámec nebo systém kvalifikací a jsou konzistentní s příslušnými evropskými principy a směrnicemi (viz příloha III v doporučení k EQF).
6. Proces přiřazování bude zahrnovat výslovný souhlas příslušných orgánů pro zajišťování kvality.
7. Procesu přiřazování se budou účastnit mezinárodní odborníci.
8. Kompetentní národní orgán nebo orgány budou stvrzovat přiřazování národního rámce nebo systému k EQF. Kompetentní národní orgány, včetně národního koordinačního centra, zveřejní jednu podrobnou zprávu, která bude vysvětlovat a zdůvodňovat způsob přiřazování a bude se zaměřovat na každé kritérium zvlášť.
9. Oficiální platforma EQF bude spravovat veřejný seznam členských států, které potvrdily, že ukončily proces přiřazování, včetně odkazů na ukončené zprávy o přiřazování.
10. Po procesu přiřazování a v souladu s časovým rozvrhem stanoveným v doporučení budou všechny nové kvalifikační osvědčení, diplomy a dokumenty Europassu vydané kompetentními úřady obsahovat jasný odkaz prostřednictvím národních systémů kvalifikací na příslušnou úroveň Evropského rámce kvalifikací.

Příloha 2

Společné zásady zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání a odborném vzdělávání a přípravě v souvislosti s EQF

Při provádění Evropského rámce kvalifikací by zajišťování kvality, které je nezbytné pro účely odpovědnosti a zlepšení vysokoškolského vzdělávání, odborného vzdělávání a odborné přípravy, mělo být prováděno v souladu s těmito zásadami:

- Politika a postupy zajišťování kvality by měly být základem všech úrovní evropského rámce kvalifikací.
- Zajišťování kvality by mělo být nedílnou součástí vnitřního řízení institucí v oblasti vzdělávání a odborné přípravy.
- Zajišťování kvality by mělo zahrnovat pravidelné hodnocení institucí nebo programů externími monitorovacími subjekty nebo agenturami.
- Externí monitorovací subjekty nebo agentury, které zajišťují kvalitu, by měly být pravidelně kontrolovány.
- Při zajišťování kvality by se měly sledovat souvislosti, vstupy, proces a výstup, přičemž důraz by měl být kladen na výstupy a výsledky vzdělávání.
- Systémy zajišťování kvality by měly zahrnovat tyto prvky:
 - jasné a měřitelné cíle a normy,
 - pokyny pro provádění, včetně účasti zainteresovaných stran,
 - odpovídající zdroje,
 - důsledné metody hodnocení zahrnující sebehodnocení i externí hodnocení,
 - mechanismy zpětné vazby a postupy zlepšování,
 - všeobecně dostupné výsledky hodnocení.
- Iniciativy týkající se zajišťování kvality na mezinárodní, státní a regionální úrovni by měly být koordinovány, aby se zajistil přehled, soudržnost, součinnost a analýza systému v celé šíři.
- Zajišťování kvality by měl být proces založený na spolupráci mezi úrovněmi a systémy vzdělávání a odborné přípravy, včetně všech příslušných zainteresovaných stran, v členských státech a v celém Společenství.
- Pokyny pro zajišťování kvality na úrovni Společenství mohou obsahovat referenční kritéria pro hodnocení a vzájemné učení ve skupinách (tzv. *peer-learning*).